

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 5, 2022 | 26.05.2022 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.1](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.1)

УДК 336.71

*С. К. Реверчук,
д. е. н., професор, завідувач кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0002-6517-8892
О. І. Творидло,
аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-6293-4309*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

*S. Reverchuk
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Banking and Insurance
Business, Lviv National Ivan Franko University
O. Tvorydlo
Postgraduate student,
Lviv National Ivan Franko University*

FORMATION OF SOCIALLY-ORIENTED FINANCIAL BUSINESS IN UKRAINE

Метою статті є обґрунтування рекомендацій щодо формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні.

Для досягнення поставленої мети в роботі уточнено сутність соціально орієнтованого фінансового-бізнесу в Україні у такий спосіб: соціально-орієнтований фінансовий бізнес – це діяльність з купівлі-продажу фінансових активів на фінансових ринках як усередині держави, так і на міжнародному рівні, яка спрямована на суттєві позитивні суспільні зміни та здійснюється не лише з метою отримання прибутку, а й задля формування та збільшення соціального капіталу.

Розроблено процедуру формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні, яка базується на принципах, ефектах та порядку визначення показників соціальної відповідальності фінансового бізнесу.

Наукова новизна даної статті полягає в розробці моделі формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні шляхом уточнення та обґрунтування відповідної процедури. При цьому напрямом подальших досліджень може бути розробка методичного підходу щодо адаптації зарубіжного досвіду ведення соціально-орієнтованого фінансового бізнесу у національному середовищі.

The purpose of the article is to substantiate the recommendations for the formation of socially oriented financial business in Ukraine.

To achieve this goal, the essence of socially oriented financial business in Ukraine is clarified as follows: socially-oriented financial business is an activity of buying and selling financial assets in financial markets both domestically and internationally, which is aimed at significant positive

social change and is carried out not only for profit but also for the formation and increase of social capital.

A procedure for the formation of socially-oriented financial business in Ukraine has been developed, which is based on the principles, effects, and procedures for determining indicators of social responsibility of financial business.

The scientific novelty of this article is to develop a model for the formation of a socially-oriented financial business in Ukraine by clarifying and justifying the relevant procedure. At the same time, the direction of further research may be the development of a methodological approach to the adaptation of foreign experience in conducting socially-oriented financial business in the national environment.

Modern globalization processes affect the development of all aspects of human activity and the economy, including the social component. Focus on the person, personality, future development is the main direction of development in the world community. Social business is a qualitatively new type of activity that combines entrepreneurial innovation and social orientation in order to solve a certain social problem. The main purpose of social business is not to make a profit, but to produce a product or service designed to solve a social problem.

Financial independence, creation of social wealth, responsibility for the environment, reinvestment of income in business to solve social problems, innovative application of new approaches to solving social problems, scale, and circulation are the criteria for assessing the success of social entrepreneurship.

Interacting with civil society, the socially-oriented financial business contributes to the growth of public wealth and a fairer distribution of resources between citizens of the country and regions.

Ключові слова: *фінансовий бізнес; соціальна відповідальність; соціально-орієнтований фінансовий бізнес; соціальний бізнес.*

Keywords: *financial business; social responsibility; socially-oriented financial business; social business.*

Постановка проблеми. Соціальний бізнес є якісно новим видом діяльності, що поєднує підприємницьке новаторство та соціальну спрямованість, з метою вирішення певної соціальної проблеми. Основною метою соціального бізнесу є не отримання прибутку, а виробництво продукту або послуги, призначеної для вирішення соціальної проблеми.

Розвиток соціального підприємництва в Україні ускладнюється відсутністю ефективного законодавства, покликаного регламентувати їх діяльність, невизначеністю основних понять та критеріїв ідентифікації цих підприємств. Значна частина вітчизняних соціальних підприємств функціонує у формі громадських та благодійних організацій. Прообразами сучасних соціальних підприємств, їх класичними представниками є підприємства громадських організацій (ГО) інвалідів, найбільш відомими серед яких є започатковані у 30-х роках ХХ ст. УТОС (Українське товариство сліпих) та УТОГ (Українське товариство глухонімих). Згідно даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців в Україні функціонує 70 підприємств УТОС та 40 підприємств УТОГ [1, с. 8].

Головними суб'єктами вітчизняних соціальних підприємств є: громадська організація + фізична особа-підприємець – 28 % підприємств, громадська організація – 26 %, фізична особа-підприємець – 15 %, ТОВ – 13 %, підприємство як об'єднання громадян – 13 %, благодійний фонд – 2,5 % та приватні підприємства – 2,5 % [2, с. 6].

Згідно дослідження фонду «Євразія», близько 30 % українських соціальних підприємств є бізнес-організаціями, 60 % – неприбуткові організації і приблизно 10 % є поєднаннями неприбуткової організації і підприємства. [1, с. 2].

Проте сегмент фінансового бізнесу на сьогодні майже не інтегрований із соціальним бізнесом, а тому соціально-орієнтовані суб'єкти фінансового бізнесу майже відсутні, а точніше є поодинокими.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування соціального бізнесу в Україні усвідомлена багатьма вченими, що знайшло відображення у значній кількості наукових праць. Серед таких досліджень варто відмітити праці Свинчук А.А., Галушка З.І., Гусак Н., Ковалевської А.В., Нечипоренко Я.Є., Сотник І.М., Гаврилової В.В., Коваленко Є.В. та ін.

Однак, питання формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу на сьогодні залишається зовсім мало дослідженим, що й окреслило мету даної статті: обґрунтувати рекомендації щодо формування

соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети в роботі вирішено наступні завдання:

- уточнено сутність соціально - орієнтованого фінансового-бізнесу в Україні;
- розроблено процедуру формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз наукової літератури засвідчив, що серед науковців поняття «соціально-орієнтований фінансовий бізнес» відсутнє, хоча є визначення соціальної орієнтації банківської системи. Тому пропонується це поняття розглядати як симбіоз двох окремих понять: «соціальне підприємництво» та «фінансовий бізнес».

Соціальне підприємництво – це діяльність підприємств, яка спрямована на суттєві позитивні суспільні зміни. В той час коли традиційні бізнесмени сконцентровані на формуванні тільки фінансового прибутку, соціальні ж підприємці займаються збільшенням та формуванням соціального капіталу [7, 8]. Фінансова незалежність, створення суспільного багатства, відповідальність за навколишнє природне середовище, реінвестування доходів у бізнес з метою розв'язання соціальних завдань, інноваційність застосування нових підходів щодо вирішення соціальних проблем, масштабність та тиражність є критеріями оцінювання успіху соціальної підприємницької діяльності [3].

Фінансовий бізнес – це одна з найприбутковіших і водночас найвартісніших сфер підприємництва. Сутність фінансового бізнесу полягає в операціях з купівлі-продажу фінансових активів на фінансових ринках як усередині держави, так і на міжнародному рівні з метою отримання прибутку. Для здійснення цих операцій використовуються інституційні та кредитно-фінансові інститути: держава, інвестиційні банки, комерційні банки, фондова біржа, валютна біржа, електронні мережеві ринки, кредитні спілки, спеціалізовані фінансові компанії, інвестиційні та хедж-фонди, пенсійні фонди, страхові організації, комерційні та торгові компанії, домогосподарства та приватні інвестори. Водночас існують лише дві інституційні складові фінансового бізнесу: випуск грошових знаків і цінних паперів та надання фінансових послуг.

З урахуванням вище зазначеного пропонуємо таке визначення соціально-орієнтованого фінансового бізнесу:

соціально-орієнтований фінансовий бізнес – це діяльність з купівлі-продажу фінансових активів на фінансових ринках як усередині держави, так і на міжнародному рівні, яка спрямована на суттєві позитивні суспільні зміни та здійснюється не лише з метою отримання прибутку, а й з метою формування та збільшення соціального капіталу (соціальних інвестицій, соціальних депозитів, соціальних кредитів).

Водночас, з огляду на поставлені у статті завдання дослідження запропонуємо процедуру формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні. Така процедура повинна мати такі базові елементи: принципи, ефекти та показники соціальної відповідальності фінансового бізнесу.

На нашу думку, основними принципами формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні є: соціальне партнерство; прозорість взаємин держави і суб'єктів фінансового бізнесу; добровільність та ініціативність суб'єкта фінансового бізнесу; системність державної політики; єдність політичних, економічних і соціальних функцій; ефективність інституціонального забезпечення фінансового бізнесу [2, с. 6].

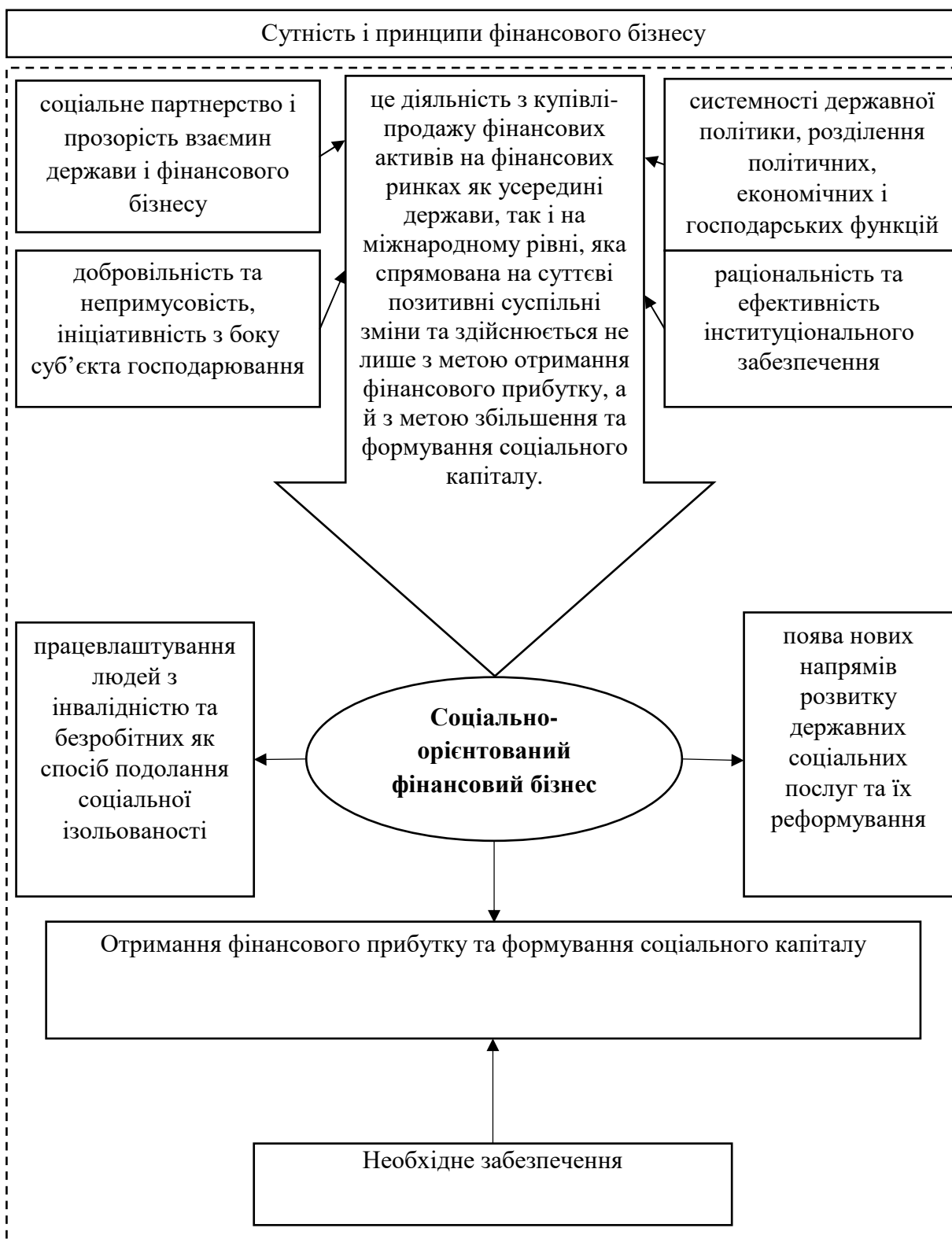
Соціально-орієнтований фінансовий бізнес – це такий фінансовий бізнес, що орієнтований на досягнення як соціальних, так і комерційних результатів [4].

Основними ефектами та результатами, які характеризують формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні, є: працевлаштування людей з інвалідністю та безробітних як способу подолання соціальної ізоляції; поява нових напрямів розвитку державних соціальних послуг та їх реформування; виникнення та розвиток соціальних послуг, не актуальних для традиційного фінансового бізнесу; зниження навантаження на бюджети регіонів та об'єднаних територіальних громад [5].

Взаємодіючи з громадянським суспільством, соціально-орієнтований фінансовий бізнес сприяє зростанню суспільного багатства та більш справедливому розподілу ресурсів між громадянами країни та регіонів [6].

До основних інструментів державної політики сприяння соціально-орієнтованому фінансовому бізнесу доцільно зачислити: розробка й затвердження відповідної законодавчої бази, затвердження базових дефініцій; інституційний супровід – наявність урядових установ щодо реалізації політики підтримки соціального підприємництва; взаємодія різних рівнів органів публічної влади з об'єднаннями представників фінансового бізнесу; реалізація різнорівневих програм сприяння розвитку соціальних підприємств шляхом державного та місцевого фінансування; податкові стимули для суб'єктів фінансового бізнесу; застосування фінансових та кредитних важелів; створення спеціалізованих кредитно-фінансових установ; стимули щодо залучення фінансових засобів бізнесових структур із забезпеченням державного страхування, гарантування, компенсацій, системи державних кредитів; маркування соціальних продуктів як засіб розпізнання, формування бренду соціальних цільових структур фінансової сфери тощо.

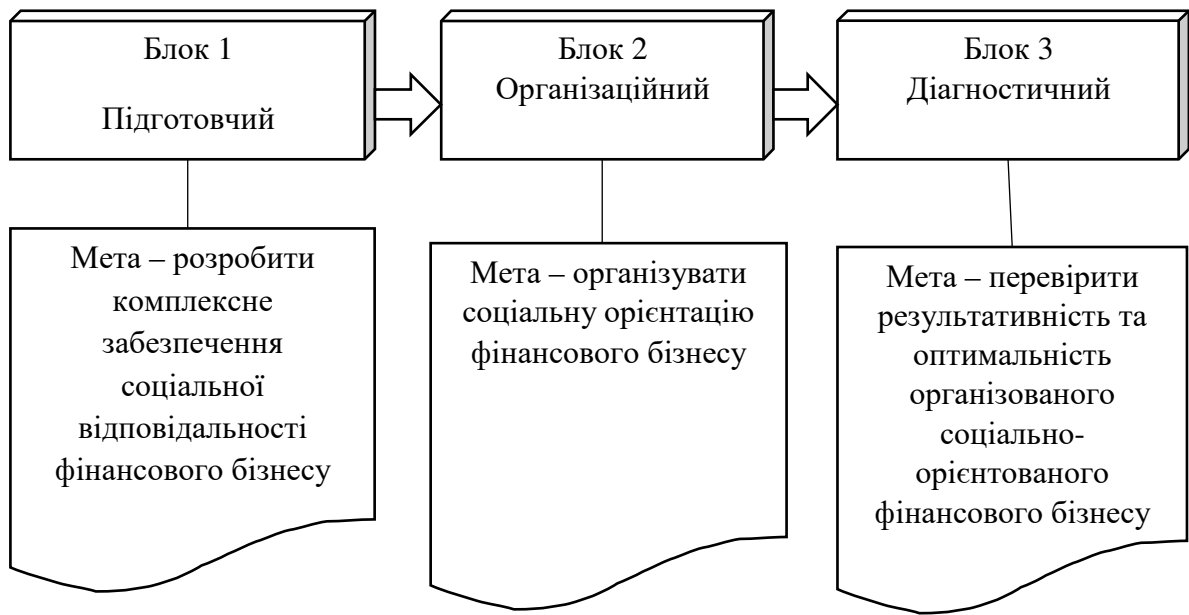
Загальна модель формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні наведена на рис.

Рис. 1. Загальна модель формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні
(розробка автора)

Отже, процес формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні являє собою сукупність елементів, взаємопов'язаних і взаємозалежних, діяльність яких спрямована на досягнення загальної мети (отримання фінансового прибутку та формування соціального капіталу).

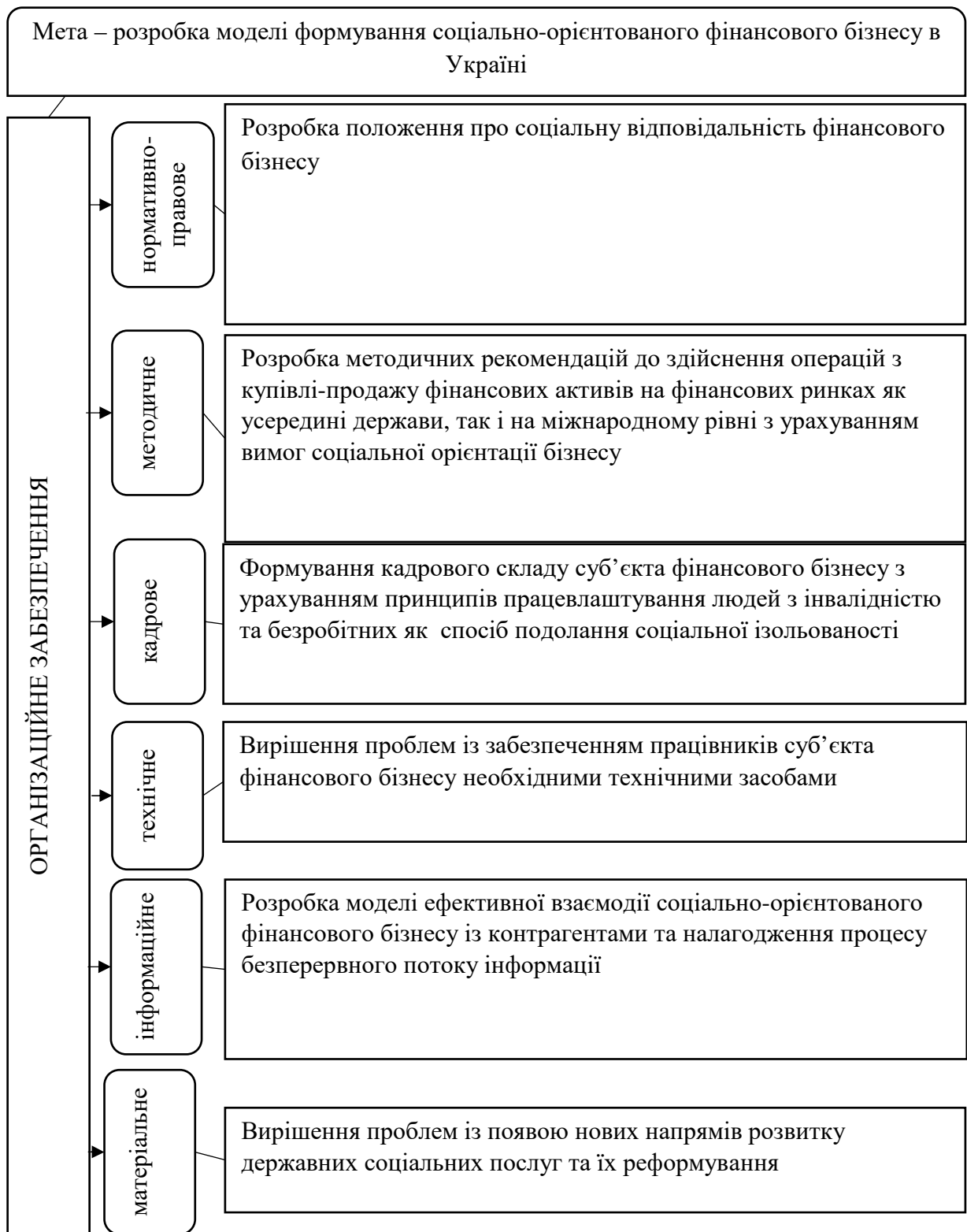
До того ж, на нашу думку, процедуру формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні доцільно поділити на три блоки (рис. 2).

Рис. 2. Окремі блоки моделі організації формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні
(розробка автора)

Стосовно першого блоку, то необхідно зазначити, що забезпечення процесу формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні (організаційне забезпечення) поділяється на нормативно-правове, методичне, кадрове, технічне, інформаційне, матеріальне. Кожна з перерахованих складових повинна містити перелік необхідного забезпечення.

З урахуванням цього на рис. 3. представлена структура підготовчого блоку моделі організації формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні.

Рис. 3. Структура підготовчого блоку моделі організації формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні
(розробка автора)

Отже, належний рівень організаційного забезпечення та результат реалізації підготовчого блоку моделі організації формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні є основним в даній моделі, бо саме від належної підготовки залежить результат роботи всієї моделі.

Стосовно другого організаційного блоку моделі – безпосередньо організації, то необхідно чітко уявити змістовне наповнення даного блоку та підкреслити те, що даний блок передбачає послідовне впровадження розробленого організаційного забезпечення. Зміст і структура даного блоку наведений на рис. 4.

Рис. 4. Структура організаційного блоку моделі формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні
(розробка автора)

І нарешті після впровадження всіх передбачених організаційних заходів необхідно забезпечити діагностику сформованого соціально-орієнтованого фінансового бізнесу.

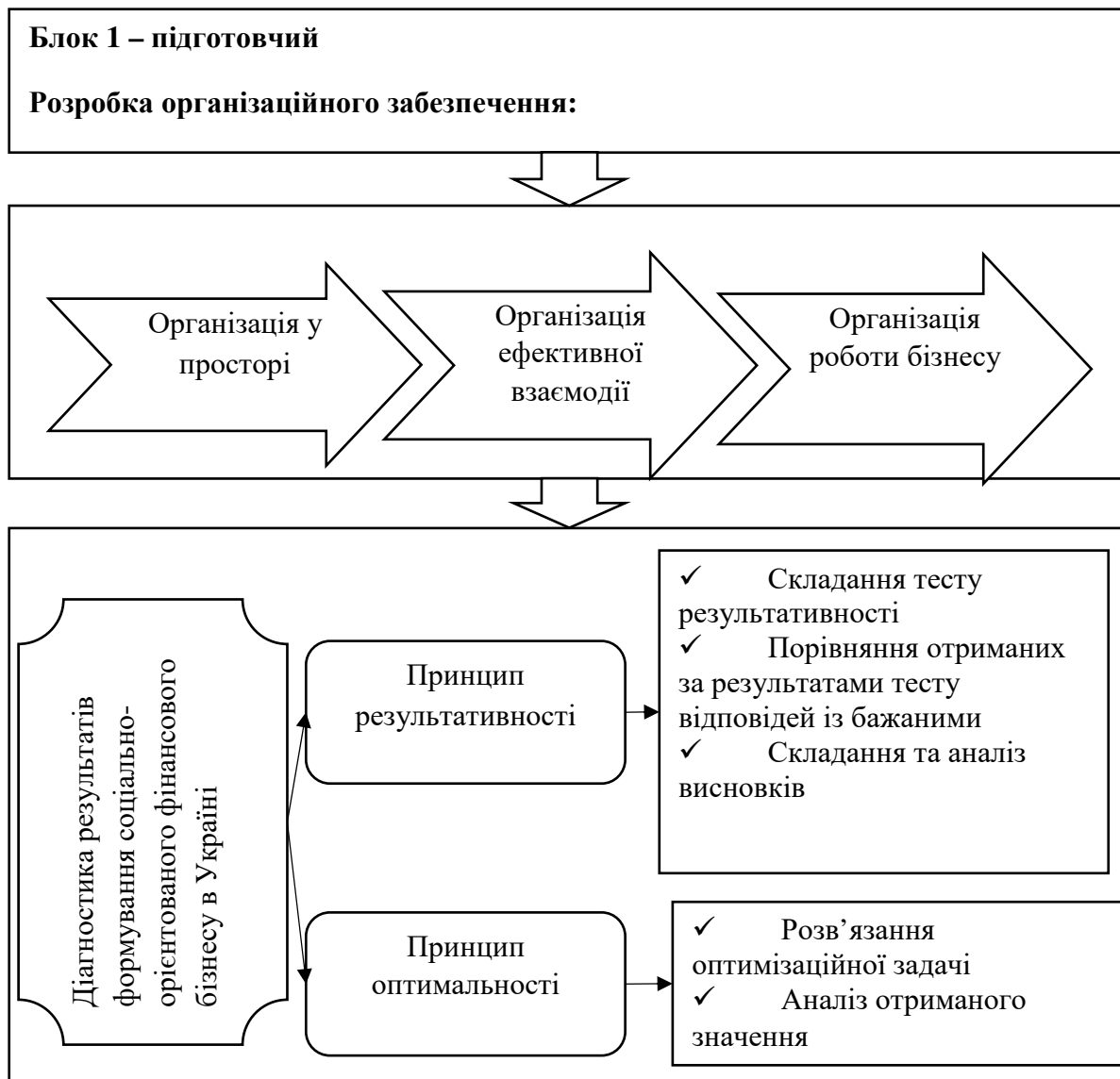
Структура діагностичного блоку формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні наведена на рис. 5.

Рис. 5. Структура діагностичного блоку моделі формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні
(розробка автора)

З урахуванням всього зазначеного доцільно надати графічне зображення процедури формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні (рис.6).

Рис. 6. Процедура формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні
(розробка автора)

Окремого дослідження потребує питання прогнозування розвитку соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні, що, на нашу думку, характеризується зміною прибутку соціально-орієнтованих фінансових установ (Y) під впливом інвестицій в розвиток соціального бізнесу (K) і чисельності зайнятих в соціально-орієнтованих фінансових установах (L).

Інформаційною базою для розрахунку моделі повинні виступати дані, які описують функціонування соціально-орієнтованих фінансових установ за певний проміжок часу.

На нашу думку, прогноз розвитку соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні буде характеризуватись наступними тенденціями: постійне збільшення кількості соціально-орієнтованих фінансових установ, спрямування їх діяльності на підтримку соціально значимих державних програм розвитку, запозичення зарубіжного досвіду в цій сфері тощо. Такі тенденції зумовлені процесами європейської інтеграції, що відбуваються на сьогодні.

Отже, формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні повинно здійснюватися в залежності від організаційної структури кожного конкретного виду установ, на виборі і розкритті внутрішньої структури. Визначення напрямів формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні повинно бути зорієнтовано на забезпечення зацікавленості колективу в досягненні цілей установи з досягненням максимально високих результатів, на підвищення соціальної ефективності всієї діяльності установи і її окремих ланок.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Формування соціально - орієнтованого фінансового бізнесу в Україні націлене на досягнення соціальних та комерційних цілей. В Україні соціально - орієнтований фінансовий бізнес набуває все більшого розповсюдження та виступає одним із результативних механізмів вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад, зменшення бюджетного навантаження щодо підтримки соціально вразливих верств населення тощо. Підґрунтям ефективності соціально орієнтованого фінансового бізнесу може

статті формування дієвої процедури, яка передбачає реалізацію ряду певних взаємопов'язаних етапів (підготовка, організація та діагностика).

Наукова новизна даної статті полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні шляхом уточнення відповідної процедури.

При цьому напрямками подальших досліджень доцільно визначити необхідність розробки методичного підходу до адаптації зарубіжного досвіду ведення соціально орієнтованого фінансового бізнесу до національного середовища.

Список літератури.

1. Свинчук А.А. Організаційні механізми розвитку соціальних підприємств в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04/ Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016. 340 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.03/2016/dis2Bd_Svynchuk.pdf
2. Галушка З.І. Роль соціального підприємництва у забезпеченні розвитку громад // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід», КНЕУ, 18 травня 2018 року, ст.182-185. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/news/2018_0613/18-5454.pdf
3. Гусак Н. Крайній досвід та сучасні тренди розвитку соціального підприємництва: Україна (результати дослідження) Доповідь на II Всеукраїнському форумі соціальних підприємців. Київ, 16.11.2016. URL: <http://www.pgrf.com/forum/>
4. Robinson J. Navigating Social and Institutional Barriers to Markets: How Social Entrepreneurs Identify and Evaluate Opportunities / J. Mair, J. Robinson, K. Hockerts // Social Entrepreneurship. - Palgrave Macmillan, 2006. – 280 p
5. Ковалевська А.В., Нечипоренко Я.Є. Підприємництво на базі громади як особливий вид соціального підприємництва. Молодий вчений. 2019. № 7 (71) С. 134-141.
6. Сотник І.М., Гаврилова В.В., Коваленко Є.В. Соціальне підприємництво як інструмент реалізації глобальних цілей сталого розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2018. №2 (200). С. 62-73
7. Roger L. Martin & Sally Osberg Social Entrepreneurship: The Case for Definition. Stanford Social Innovation Review Spring 2007 \\
http://web.mit.edu/sloan2/dese/readings/week01/Martin_Osberg_SocialEntrepreneurship.pdf
8. Drayton B. Social entrepreneurs don't want to help. They want to change the world / B. Drayton // Interview with Ashoka Founder. – Electronic data. – [Global Site Egon Zehnder, 2017]. – Mode of access:http://www.egonzehnder.com/files/drayton_int_2_1.pdf

References.

1. Svynchuk, A.A. (2016), "Organizational mechanisms of development of social enterprises in Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.00.04, Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana», Kyiv, Ukraine, P. 340, available at: https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.03/2016/dis2Bd_Svynchuk.pdf (Accessed 10 Apr 2022).
2. Halushka, Z.I. (2018), "The role of social entrepreneurship in ensuring community development", *Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Sotsialne pidpriemnytstvo: teoriia, praktyka ta mizhnarodnyi dosvid»* [Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Social Entrepreneurship: Theory, Practice and International Experience"], KNEU, May 18, 2018, pp.182-185, available at: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/news/2018_0613/18-5454.pdf (Accessed 10 Apr 2022).
3. Husak, N. (2016), "Best practices and current trends in the development of social entrepreneurship: Ukraine (research results)", *Report at the II All-Ukrainian Forum of Social Entrepreneurs*, Kyiv, November 16, 2016, available at: <http://www.pgrf.com/forum/> (Accessed 10 Apr 2022).
4. Robinson J. Navigating Social and Institutional Barriers to Markets: How Social Entrepreneurs Identify and Evaluate Opportunities / J. Mair, J. Robinson, K. Hockerts // Social Entrepreneurship. - Palgrave Macmillan, 2006. – P. 280.
5. Kovalevska, A.V. and Nechyporenko, Ya.Ye. (2019), "Community-based entrepreneurship as a special type of social entrepreneurship", *Molodyi vchenyi*, vol. 7 (71), pp. 134-141.
6. Sotnyk, I.M. Havrylova, V.V. and Kovalenko, Ye.V. (2018), "Social entrepreneurship as a tool for achieving global goals of sustainable development", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 2 (200), pp. 62-73
7. Roger L. Martin & Sally Osberg Social Entrepreneurship: The Case for Definition. Stanford Social Innovation Review Spring 2007, available at: http://web.mit.edu/sloan2/dese/readings/week01/Martin_Osberg_SocialEntrepreneurship.pdf (Accessed 10 Apr 2022).
8. Drayton B. Social entrepreneurs dont want to help. They want to change the world / B. Drayton // Interview with Ashoka Founder. – Electronic data. – [Global Site Egon Zehnder, 2017]. – available at: http://www.egonzehnder.com/files/drayton_int_2_1.pdf (Accessed 10 Apr 2022).